

Goran Šekeljić
Milovan Stamatović,
Učiteljski fakultet, Užice

RODNI ASPEKTI NASTAVE FIZIČKOG VASPITANJA KODE DECE ČETVRTOG RAZREDA OSNOVNE ŠKOLE

Uvod

Prema Đorđevićевой (2009): „*rod se formira kroz interakciju bioloških odlika sa socijalnim i kulturnim vrednostima*“. Savremena škola je zainteresovana da stvori iste obrazovne mogućnosti za sve učenike bez obzira na polnu pripadnost. S obzirom da školsko fizičko vaspitanje u svojim planovima ima odgovarajuće razvojne i zdravstvene zadatke, ono mora pružiti devojčicama i dečacima iste šanse da steknu potrebne veštine, i formiraju vrednosti i stavove neophodne za usvajanje načina života u kojem će fizička aktivnost zauzimati značajno mesto. Pitanje je aktuelno i otvoreno jer neka istraživanja (Flintoff i Scraton, 2001; Đorđića i Krnete, 2007) ukazuju da se u nastavnim tehnologijama javlja rodno favorizovanje dečaka, odnosno da su u primenjenim nastavnim tehnologijama dečaci stekli kvalitetnije sportsko-tehničko obrazovanje što može biti posledica rodnog favorizovanja dečaka kroz javni ili skriveni kurikulum¹ (Šekljčić i Stamatović, 2010).

1. Metodološki okvir istraživanja

Polazeći od osnovnih metodoloških kriterijuma za klasifikaciju naučnih istraživanja, ovom radu moguće je dodeliti atribute eksperimentalnog istraživanja. Po kriterijumu vremenske usmerenosti ovo istraživanje ima karakter longitudinalnog istraživanja. Primenjujući kriterijum stepena opštosti, ovo istraživanje je moguće svrstati u operativna istraživanja.

1. 1. Cilj istraživanja

Cilj ovog istraživanja bio je da odgovori na pitanje da li interesovanja i potrebe učenika kroz nastavu fizičkog vaspitanja pokazuju rodnu favorizovanost? To je moguće objasniti na osnovu već poznatih relacija između motoričkih i funkcionalnih sposobnosti mladih sa njihovim interesovanjem za nastavu. Naime, ideja ovog istraživanja zasnovana je na rezultatima istraživanja Vlaškog i sar. (1990), Šekljčića i Stamatovića (2009) koji su u svojim istraživanjima konstatovali da će različito interesovanje za nastavu rezultirati različitim nivoom motoričkih sposobnosti učenika. Pasivnost jednog broja dece čiji uzroci mogu biti zasnovani na različitim motivacijama, self konceptu,

¹ Skriveni kurikulum može biti sadržan u samoj strukturi i organizaciji škole i nastave, odnosno primenjenih nastavnih sistema, metoda i socioloških oblika rada, komunikacije, izbora sredstva, objekata, sprava i rekvizita, ili postupaka kojih ni nastavnik, ni učenici ne mogu biti svesni, a može dovesti do rodne diskriminacije

kulturnim ili rodnim aspektima izazivlo bi smanjenje aktivnosti tokom časa, što bi se po završetku školske godine manifestovalo na motorički prostor učenika.

1.2. Uzorak ispitanika

Istraživanjem su bile obuhvaćene 164 učenice i 132 učenika četvrtih razreda iz 3 osnovne škole iz Užica.

1.3. Uzorak varijabli i merni instrumenti

Za procenu varijabli iz prostora motoričkih sposobnosti koristili su se merni instrumenti izloženi u monografiji Kurelića i saradnika (1975).

1.4. Statistička obrada podataka

Za utvrđivanje razlika između grupa u pojedinim varijablama korišćena je univarijantna analiza varijanse (ANOVA). Za utvrđivanje značajnosti razlika u celom sistemu varijabli korišćena je multivarijantna analiza varijanse (MANOVA). Struktura razlike između grupa testirana je uz pomoć diskriminativne analize. Razlike u efikasnosti nastave fizičkog vaspitanja, nakon primenjenog eksperimentalnog tretmana, utvrđene su uz pomoć multivarijantne analize kovarijanse (MANACOVA). Podaci sa karakteristikama kategorijalnih podataka skalirani su po Lankesteru.

2. Analiza i interpretacija rezultata

Analizom statističke značajnosti (tabela br. 1) u prirastu motoričkih sposobnosti između devojčica i dečaka može se konstatovati da od 18 razlika postoji u 7 testova. Dečaci su bili bolji u sledećim testovima: ispravljanje trupa, taping nogom, gađanje horizontalnog cilja lopticom, gađanje vertikalnog cilja – pikado. Devojčice su ostvarile statistički gledano značajnije veći prirast u tri varijable: duboki pretklon na klupici, špagat, i stajanje na jednoj nozi zatvorenih očiju. Nije bilo statistički značajne razlike u 11 testova: skok u dalj iz mesta, bacanje medicinke, dizanje trupa, vis u zgibu, dinamometrija šake, trčanje na 20m, trčanje na 30m, taping rukom, stajanje na jednoj nozi po dužini klupice, odbijanje lopte o zid i dvadeset iskoraka s provlačenjem palice.

Tabela br. 1 Rezultati analize kovarijanse i ocena statističke značajnosti razlika srednjih vrednosti (*t*-test) između dečaka (*M*) i devojčica (*Ž*).

SKOK U DALJ IZ MESTA										
Gr	N	Mx	SDx	My	Sdy	Myp	dMy'	SEd	t	p
M	132	141.8	20.0	147.9	32.3	144.0	3.1	2.5	1.24	0.184
Ž	164	132.4	19.1	137.8	18.2	140.1				
BACANJE MEDICINKE										
Gr	N	Mx	SDx	My	Sdy	Myp	dMy'	SEd	t	p
M	132	3.8	0.75	4.05	0.8	3.8	0.05	0.06	0.83	0.283
Ž	164	3.3	0.72	3.6	0.75	3.8				
DIZANJE TRUPA ZA 30 SEKUNDI										
Gr	N	Mx	SDx	My	Sdy	Myp	dMy'	SEd	t	p

M	132	16.3	4.8	18.2	4.8	17.6	0.08	0.46	0.17	0.393
Ž	164	14.6	3.9	17.2	4.6	17.6				
ISPRAVLJANJE TRUPA										
Gr	N	Mx	SDx	My	Sdy	Myp	dMy'	SEd	t	p
M	132	13.6	8.5	24.6	14.4	24.4	2.9	1.31	2.30	0.028
Ž	164	13.1	8.3	21.2	11.8	21.4				
IZDRŽAJ U ZGIBU										
Gr	N	Mx	SDx	My	Sdy	Myp	dMy'	SEd	t	p
M	132	19.0	16.7	15.6	13.7	13.1	1.3	0.93	1.40	0.154
Ž	164	11.2	10.1	9.8	8.1	11.8				
DINAMOMETRIJA ŠAKE										
Gr	N	Mx	SDx	My	Sdy	Myp	dMy'	SEd	t	p
M	132	71.1	12.9	78.6	17.6	74.8				
Ž	164	62.7	12.0	70.8	14.9	73.8	0.94	1.56	0.60	0.332
TRČANJE NA 20 M LETEĆIM STARTOM										
Gr	N	Mx	SDx	My	Sdy	Myp	dMy'	SEd	t	p
M	132	3.9	0.4	3.7	0.4	3.7	0.06	0.03	1.94	0.061
Ž	164	4.0	0.4	3.8	0.3	3.8				
TRČANJE NA 30 M VISOKIM STARTOM										
Gr	N	Mx	SDx	My	Sdy	Myp	dMy'	SEd	t	p
M	132	6.3	0.5	6.1	0.5	6.2	0.01	0.04	0.35	0.528
Ž	164	6.6	0.6	6.3	0.5	6.2				
TAPING RUKOM										
Gr	N	Mx	SDx	My	Sdy	Myp	dMy'	SEd	t	p
M	132	29.8	4.8	33.5	4.7	33.6	0.32	0.45	0.72	0.307
Ž	164	29.7	6.0	33.2	4.6	33.2				
TAPING NOGOM O ZID										
Gr	N	Mx	SDx	My	Sdy	Myp	dMy'	SEd	t	p
M	132	17.9	2.6	21.0	2.4	20.9	0.96	0.262	3.66	0.001
Ž	164	17.7	3.4	20.0	2.5	20.0				
DUBOKI PRETKLON NA KLUPICI										
Gr	N	Mx	SDx	My	Sdy	Myp	dMy'	SEd	t	p
M	132	18.2	6.8	18.1	7.2	18.8	1.40	0.50	2.73	0.010
Ž	164	19.8	6.1	20.7	6.1	20.2				
ŠPAGAT										
Gr	N	Mx	SDx	My	Sdy	Myp	dMy'	SEd	t	p
M	132	136.8	12.4	133.9	9.6	133.4	3.02	0.92	3.27	0.002
Ž	164	135.5	12.1	136.1	12.1	136.4				
STAJANJE NA JEDNOJ NOZI ZATVORENIH OČIJU										
Gr	N	Mx	SDx	My	Sdy	Myp	dMy'	SEd	t	p
M	132	21.1	22.2	18.4	15.5	18.5	6.33	2.50	2.63	0.017
Ž	164	21.5	20.6	24.8	27.8	24.8				
STAJANJE NA JEDNOJ NOZI PO DUŽINI KLUPICE										
Gr	N	Mx	SDx	My	Sdy	Myp	dMy'	SEd	t	p
M	132	5.2	3.9	7.1	5.6	7.3	0.33	0.61	0.54	0.343
Ž	164	5.5	5.2	7.1	7.3	6.9				

DVADESET ISKORAKA S PROVLAČENJEM PALICE										
Gr	N	Mx	SDx	My	Sdy	Myp	dMy'	SEd	t	p
M	132	38.9	13.9	26.7	4.2	26.4	0.28	0.51	0.54	0.344
Ž	164	35.5	10.8	26.5	4.9	26.7				
ODBIJANJE LOPTE O ZID ZA 15 SEKUNDI										
Gr	N	Mx	SDx	My	Sdy	Myp	dMy'	SEd	t	p
M	132	16.2	3.3	17.5	2.9	16.8	0.58	0.29	2.01	0.053
Ž	164	13.8	3.0	15.7	2.8	16.2				
GAĐANJE HORIZONTALNOG CILJA LOPTICOM										
Gr	N	Mx	SDx	My	Sdy	Myp	dMy'	SEd	t	p
M	132	9.7	5.2	10.5	5.4	10.1	1.76	0.59	2.98	0.005
Ž	164	6.7	4.4	7.9	4.6	8.3				
GAĐANJE VERTIKALNOG CILJA - PIKADO										
Gr	N	Mx	SDx	My	Sdy	Myp	dMy'	SEd	t	p
M	132	4.9	4.4	6.8	4.5	6.6	1.80	0.45	3.98	0.000
Ž	164	4.2	3.8	4.8	3.6	4.8				

S obzirom da fizička aktivnost nosi nezamenljive razvojne obrazovne i vaspitne koristi, školsko fizičko vaspitanje mora pružiti iste šanse svoj deci bez obzira na polne razlike. Radi toga je neophodno pre implemetacije nastavnih sadržaja pokazati interes za rodnu problematiku nastave fizičkog vaspitanja, izvršiti identifikacije rodni specifičnosti učenika, njihovih potreba, interesovanja, mogućih uticaja na organizam i na osnovu činjenica kreirati odgovarajuću nastavnu strategiju.

Za nastavne programe u nižim redovima osnovne škole, veoma je bitno da nastavni sadržaji koji ih sačinjavaju ne podležu uticajima separatnog modela, koji podrazumeva da su pojedine aktivnosti samo za dečake ili samo za devojčice.

Dakle, rezultati istraživanja upućuju na konstataciju da su u opserviranom motoričkom prostoru dečaci ostvarili statistički posmatrano veći prirasat u testu ispravljanje trupa kojim se procenjuje repetitivna snaga mišića opružaća kičmenog stuba, testa taping nogom, kojim se procenjuje segmentarna brzina ekstremiteta nogu i oba testa za procenu preciznosti: gađanje horizontalnog cilja lopticom i gađanje vertikalnog cilja – pikado.

Test ispravljanje trupa izvodi se u nekonformnim uslovima, na švedskom sanduku i zahteva osim snažne izdržljivosti, motivisanosti i određen vid hrabrosti. Sasvim je moguće da takva motorička aktivnost više odgovara dečacima na šta upućuje i činjenica da razlika nije bilo u testu za podizanje trupa za 30 sekundi. Dečaci su bili bolji i u testu taping nogom, koji u sebi osim brzine ima elementa ritma i koordinacije, što može biti posledica praktikovanja sportske igre fudbala tokom nastavnih aktivnosti. Utvrđene razlike u testovima za procenu preciznosti mogu se objasniti rezultatima istraživanja koje su sproveli Šimunek i sar. (1997) koja ukazuje na značajne razlike u segmentu koordinacije koji se odnosi na orijentaciju u prostoru. To su objasnili strukturalnim razlikama u CNS između polova koja se manifestuje razlikama u spajanju vizuelnih percepcija, što za posledicu ima činjenicu da se muškarci bolje prostorno orijentišu. Rezultati postignuti u korist dečaka pre upućuju na određene razvojne karakteristike i specifičnosti

odrastanja nego što ukazuju na određenu rodnu favorizovanost koja je ispoljena tokom nastave.

Devojčice su ostvarile statistički gledano značajno veći prirast u tri varijable: duboki pretklon na klupici, špagat, i stajanje na jednoj nozi zatvorenih očiju. Očigledno je da su devojčice tokom nastave ispoljile veću pažnju i usredsređenost na vežbe gipkosti. Sasvim je moguće da im takve vežbe više odgovaraju, da ih izvode predanije i tačnije u odnosu na dečake, što ih čini uspešnijim u ovoj motoričkoj sposobnosti. Ravnoteža je procenjivana sa dva testa, a statistički gledano devojčice su bile bolje samo u jednom tako da je to pre posledica slučajnosti nego rodne favorizovanosti ispoljene tokom nastave.

Rezultati istraživanja ukazuju da nema razlika u testovima za procenu koordinacije što je u skladu sa istraživanjem Raczek-Mynarski (1991), koji tvrde da se razlike u razvoju koordinacije između polova javljaju tek nakon puberteta, kao i sa istraživanjima Hirtza (1985) i Ljach-a (1988), koji su konstatovali minimalne razlike i objasnili ih neskladom u biološkoj i kalendarskoj starosti koja može biti i 1-1.5 godina između polova.

Ovo istraživanje nije potvrdilo razlike među polovima u segmentu snage koji se odnosi na statičku, repetitivnu ili eksplozivnu, što se moglo očekivati s obzirom na izražene hormonalne specifičnosti među polovima. S obzirom na razvojne karakteristike dece na ovom uzrastu i činjenice da je limitirajući faktor u razvoju snage u vezi sa nedovoljnom količinom androgenih hormona i nemogućnošću mišićne hipertrofije zbog nedostatka testosterona, onda je napredak u snazi bilo moguće ostvariti samo poboljšanjem aktivacije centralnog nervnog sistema, i poboljšanjem korelinacije pokreta. Rezultati istraživanja upućuju na zaključak da diskriminacije u tom pogledu tokom nastave nije bilo. Na osnovu toga, možemo konstatovati da rodno favorizovanje toliko karakteristično za ovu motoričku sposobnost u periodu posle puberteta, na ovom uzrastu nije ispoljeno.

Generalno posmatrano primenjeni formalni ili skriveni kurikulumi nisu izazvali bitnije razlike u motoričkom prostoru u korist nekog od polova. Zbog toga je ovo istraživanje konfirmativno u odnosu na istraživanja Đorđića i Tumina (2008), i pokazuje da primenjena nastava nema elemenata rodno favorizovanja, već se pre može govoriti o favorizovanju sposobnijih učenika nezavisno od rodne pripadnosti. S druge strane nisu potvrđena istraživanja Flintoff-a i Scraton-a (2001) koja ukazuju na raširenu pojavu da se devojčice ne angažuju jednako aktivno kao dečaci.

Ovo istraživanje ne potvrđuje ni razlike u percepciji sporta i sopstvenih sportskih kompetencija, između dečaka i devojčica u ranoj adolescenciji do kojih su došli Đorđić i Krneta (2007), što ukazuje da ovi problemi još uvek nisu izraženi u nastavi koja se realizuje sa decom mlađeg školskog uzrasta. Takođe, bi se moglo konstatovati da u ovoj dobi nema tzv. „muškog“ i „ženskog“ sporta, na koju ukazuje Kirk (2003), mada se možemo složiti sa njegovom konstatacijom da je rodno pitanje i dalje otvoreno.

Zaključna razmatranja

- Na osnovu rezultata istraživanja se može zaključiti da na ovom uzrastu ne postoji izraženije rodno favorizovanje kroz primenjene nastavne tehnologije, čak ni kroz skriveni kurikulum.
- Istraživanjem su potvrđeni rezultati do kojih su došli Đorđić i Tumin (2008), što znači da u ovdašnjoj nastavnoj praksi nema elemenata rodnog favorizovanja, već se pre može govoriti o favorizovanju sposobnijih učenika nezavisno od rodne pripadnosti na šta upućuje i rad Šekeljčića i Stamatovića (2009).
- Neophodno je dalje praćenje i proučavanje rodne problematike nastave fizičkog vaspitanja u mlađem školskom uzrastu, mada se može reći da nije potrebno kreiranje drugačijih nastavnih strategija posmatrano s aspekta rodne problematike.

Literatura

1. Đorđić, V. i Krmeta, Ž. (2007): „*Adolescenti i sport: rodna perspektiva*“, u: III Međunarodna konferencija „Menadžment u sportu“: zbornik radova (171–178). Beograd: Univerzitet „Braća Karić“: Fakultet za menadžment u sportu; Olimpijski komitet Srbije.
2. Đorđić, V. i Tubić, T. (2010): „*Rodni aspekti nastave fizičkog vaspitanja*“. Zbornik radova, Učiteljski fakultet u Užicu.
3. Đorđić, V. i Tumin, D. (2008): „*Da li su devojčice „problem“ u nastavi fizičkog vaspitanja*“, Pedagogija, 63(4).
4. Flintoff, A., & Scraton, S. (2001): *Stepping into Active Leisure? Young Women's Perceptions of Active Lifestyles and their Experiences of School Physical Education*. Sport, Education and Society, 6 (1).
5. Hirtz, P. et al. (1985): *Koordinative Fähigkeiten im Schulsport*. Berlin: Volk und Wissen Volkseigener Verlag.
6. Kirk, D. (2003): *Student Learning and the Social Construction of Gender in Sport and Physical Education*. In S. J. Silverman, & C. D. Ennis (Eds.)
7. Kurelić, N. i sar. (1975): *Struktura i razvoj morfoloških i motoričkih dimenzija omladine*. Institut za naučna istraživanja FFV, Beograd.
8. Ljach, V.I. (1988): *Važnejšije dlja rozličnych sporta koordynacyjnuje sposobnosti i ich značimost v tehničeskom i tehniko-taktičeskom soveršenstvovanji*. Teor. Praktika Fiz. Kult. č. 2.
9. Rascek, J. Et Mynarski, W. (1991): *Zmienność ontogenetyczna wybranych koordynacyjnych zdolności motorycznych dzieci i młodzieży w wieku 7-18 lat*. Antropomotoryka, 6.
10. Šekeljčić, G. i Stamatović, M. (2009): „*Correlation of mobile situation-motor abilities and basketball skills*“, International scientific conference, „Teoretical, methodology and methodical aspects of physical education“, conference proceedings, Faculty of Sport and Physical Education, University of Belgrade.
11. Šekeljčić, G. i Stamatović, M. (2010): „*Metodičke implikacije u obuci elemenata košarkaške tehnike u odnosu na pol*“, (koautor: M. Stamatović), Zbornik ra-

dova sa V kongresa i VI međunarodne naučne konferencije, Crnogorska sportska akademija, Podgorica .

12. Šimonek, J. Et al. (1997): *Monotorovanieurovne koordinacionych schopnosti školskej populacie vo veku 10-17 rokov*. Tel. Vych. Šport, č. 1.

GENDER ASPECT OF PHYSICAL EDUCATION ON THE 4TH GRADE PRIMARY SCHOOLCHILDREN

The research was conducted in order to determine the effects that could be produced in motor space by applying different teaching technologies. The experiment was applied on a sample of 164 girls and 132 boys aged 10 lasting one school year. In order to collect the data on the initial and the final measurement, there were used the test techniques for the estimation of mobility abilities suggested by Kurelic and the co-authors (1975). After the experimental and appropriate statistical procedure had been done, the observed regularities based on the growth of motor skills showed that the application of teaching technologies in this space could not provide priority concerning the gender, on the contrary its more likely to say that there is priority of better pupils without concerning their gender qualification.

Key words: gender issue, physical education, physical activity, mobility abilities, primary schoolchildren.

Dušan Simonović i Duško Bjelica